

Bắc Sơn (Trích hồi bốn).

Nguyễn Huy Tường

I. Kiến thức cơ bản

• **Tác giả:** Nguyễn Huy Tường (1912-1960) quê ở Hà Nội. Sáng tác của Nguyễn Huy Tường đề cao tinh thần dân tộc và giàu cảm hứng lịch sử. Từ sau Cách mạng tháng Tám, Nguyễn Huy Tường là một trong những nhà văn chủ chốt của nền văn học cách mạng, có nhiều đóng góp trong việc phản ánh hiện thực cách mạng và kháng chiến với những tác phẩm đậm chất anh hùng và không khí lịch sử. Nguyễn Huy Tường còn biết nhiều tác phẩm cho thiếu nhi, được bạn đọc nhỏ tuổi yêu thích. Ông được Nhà nước truy tặng Giải thưởng Hồ Chí Minh về Văn học nghệ thuật.

• **Tác phẩm:** Ở đoạn trích hồi bốn của vở kịch **Bắc Sơn**, Nguyễn Huy Tường đã xây dựng một tình huống làm bộc lộ xung đột cơ bản của vở kịch giữa lực lượng cách mạng và kẻ thù, đồng thời thể hiện diễn biến nội tâm của nhân vật Thơm - một cô gái có chồng theo giặc, từ chỗ thờ ơ với cách mạng, sợ liên lụy đến chỗ đứng hẳn về phía cách mạng. Qua đó tác giả khẳng định sức thuyết phục của chính nghĩa cách mạng.

• **Hồi kịch** cho thấy nghệ thuật viết kịch của Nguyễn Huy Tường, thành công nổi bật là tạo dựng tình huống để bộc lộ xung đột, tổ chức đối thoại, thể hiện tâm lí và tính cách nhân vật.

II. Hướng dẫn đọc hiểu văn bản**Câu 1. Thuật lại diễn biến sự việc và hành động trong các lớp kịch trích ở hồi bốn.**

Hai cán bộ cách mạng Cửu và Thái bị giặc truy đuổi tình cờ chạy vào nhà Thơm, vợ của Ngọc một trong những kẻ Việt gian đang tìm bắt Thái và Cửu, tình hình vô cùng khẩn cấp. Cửu nghi ngờ Thơm định rút súng bắn Thơm, nhưng Thái đã ngăn lại tin tưởng vào lòng tốt của cô. Thơm đã giấu hai người cán bộ vào trong buồng của mình vừa xong thì Ngọc về. Thơm hoảng hốt tìm cách che giấu. Ngọc càng nấn ná ở nhà thì Thơm lại càng sợ việc hai người cán bộ bị lộ. Cô cố tình nói thật to để cho biết mà không ra cửa sau vì có bọn Việt gian đang rình sẵn ở ngoài ấy, và tìm mọi cách để cho Ngọc đi ra khỏi nhà trong lúc Ngọc lại cố bằng mọi cách để trì hoãn. Cuối cùng thì Ngọc cũng đã đi, hai người cán bộ đã được Thơm cứu thoát.

Câu 2. Trong các lớp kịch này, tác giả đã xây dựng được một tình huống bất ngờ, gay cấn. Đó là tình huống nào? Tình huống ấy có tác dụng như thế nào trong việc thể hiện xung đột và phát triển hành động kịch?

+ **Tình huống gay cấn của lớp kịch:** Thái và Cửu chạy trốn sự truy đuổi của Ngọc và đồng bọn lại vào đúng nhà của Ngọc, lúc Thơm, vợ Ngọc, đang ở nhà một mình. Tình huống ấy tạo nên sự gay cấn hồi hộp. Thơm sẽ đứng về phía nào? Thơm phải dứt khoát trong sự lựa chọn của mình, hoặc để họ bị Ngọc bắt, hoặc tìm cách bảo vệ họ? Độc giả hồi hộp chờ đợi.

+ **Ý nghĩa của tình huống:** Đẩy mâu thuẫn đến đỉnh điểm của sự căng thẳng, làm cho hành động kịch phát triển, qua đó thể hiện tính cách của nhân vật.

Câu 3. Phân tích tâm trạng và hành động của nhân vật Thơm. Nhân vật thơm đã có chuyển biến như thế nào trong các lớp kịch này? Ý nghĩa của sự chuyển biến ấy?

+ **Cảnh ngộ của Thơm ở lớp kịch thứ I:** Ngọc, chồng của Thơm là một tên Việt gian làm tay sai cho giặc chính hấn dẫn quân Pháp về Vũ Lăng lùng bắt những người cách mạng để lấy tiền thưởng. Ngọc còn dẫn quân Pháp về đánh úp lực lượng khởi nghĩa, cha và em thơm bị hi sinh. Thơm ân hận và bị giày vò khi biết điều đó vì chính Thơm đã dùng đồng tiền đó để ăn diện mua sắm. Khi hai người cán bộ cách mạng bất ngờ xuất hiện trong nhà mình Thơm đã có thái độ phản ứng như thế nào?

+ **Diễn biến tâm trạng và hành động của Thơm ở lớp kịch thứ II:** Ban đầu Thơm rất hoảng hốt nhưng thái độ thân thiện của Thái đã làm cho cô cảm thấy yên tâm cô quyết tâm cứu hai người cán bộ đưa họ giấu vào trong buồng, theo phong tục của người dân tộc thiểu số đây là nơi cấm kị với người lạ. Ngọc đã không hề mảy may nghi ngờ.

+ **Diễn biến tâm trạng và cảnh ngộ của Thơm ở lớp kịch thứ III:** Kịch tính càng trở nên éo le và phát triển đến đỉnh cao giữa một bên là Thơm dám vượt tập tục để che giấu cán bộ ngay trong buồng nhà mình, và một bên là Ngọc kẻ đang đuổi bắt cán bộ hoàn toàn không hề hay biết người mình đang truy tìm lại ở ngay trong nhà mình. Hấn cố tình nấn ná ở lại nhà vì ham quần quýt người vợ trẻ mà hấn càng muốn nhà thì Thơm lại càng sợ, muốn hấn đi thật nhanh nhưng lại sợ hấn nghi ngờ. Bằng sự quyết tâm bảo vệ hai người cán bộ Thơm đã có sự xử trí nhanh nhẹn thông minh, hai người cán bộ không những được cứu thoát mà còn có được niềm tin vào sức mạnh của quần chúng.

Câu 4. Phân tích các nhân vật Ngọc, Thái, Cửu.

a. Bằng những thủ pháp nào tác giả đã để cho nhân vật Ngọc bộc lộ bản chất của y, và đó là bản chất gì?

- *Ngọc là một kẻ Việt gian bán nước*: Vì muốn có tiền có địa vị mà hắn đã trở thành kẻ hèn hạ nhất làm tay sai cho giặc dẫn quân Pháp về truy bắt những người làm cách mạng và tàn phá các căn cứ khởi nghĩa, hắn đã gián tiếp giết hại cả những người thân của vợ mình, cha và em trai của Thơm.

- *Ngọc là kẻ háms tiền và đố kị*: Hắn không chỉ tìm bắt những người cách mạng để lãnh thưởng mà còn đố kị với những kẻ cùng hội cùng phường với hắn và tìm cách sát phạt họ: “Rồi thế nào tôi cũng tìm cách trị được cái thằng Tồn mới nghe... cái ruộng nó tậu được nó phải nhả ra cho mình thời buổi này nó dám trêu vào mình thì nó thật dài hơn con chó”

b. Những nét nổi rõ trong tính cách của Thái, của Cửu là gì?

Thái và Cửu chỉ là nhân vật phụ, chỉ xuất hiện ở lớp kịch thứ II nhưng cũng đã phần nào thể hiện tính cách của mình. Cửu có phần nôn nóng thiếu chín chắn anh nghi ngờ Thơm thậm chí còn định rút súng bắn Thơm. Còn Thái là người chín chắn điềm đạm, hết sức bình tĩnh sáng suốt. Anh tin tưởng quần chúng ngay cả khi đó là vợ của tên Việt gian.

Câu 5, Nhận xét về nghệ thuật viết kịch của Nguyễn Huy Tưởng trong các lớp kịch này, chú ý các phương diện xây dựng tình huống, tổ chức đối thoại, biểu hiện tâm lí và tính cách nhân vật.

+ **Tình huống kịch**: Éo le bất ngờ bộc lộ rõ xung đột và thúc bách hành động kịch phát triển.

+ **Ngôn ngữ đối thoại**: Căng thẳng gấp gáp, mang tính đột biến, thể hiện được tính cách và nội tâm nhân vật.

III. Tư liệu tham khảo

Mâu thuẫn chính trong vở kịch được khơi lên từ ngay trong nội bộ một gia đình. Đây là một cách lựa chọn tương đối khó bởi nó đụng chạm đến mối quan hệ chặt chẽ nhất trong xã hội - quan hệ vợ chồng. Tuy nhiên nếu vượt được qua khó khăn đó thì vở kịch sẽ có chiều sâu, đồng thời tạo ra được hứng thú cho người xem.

Trong lớp 1, khi hai cán bộ cách mạng chưa xuất hiện, mâu thuẫn chỉ mới được nhóm lên giữa hai vợ chồng Thơm - Ngọc. Ngọc là kẻ tham công danh phú quý, sẵn sàng bỏ người vợ trẻ ở nhà để đi lùng bắt cán bộ cách mạng, nhưng lại không dám công khai hành động

của mình với vợ. Trong khi đó, người vợ tuy chưa hiểu rõ lắm mọi chuyện nhưng lại không đồng tình với hành động của chồng.

Cuộc trao đổi giữa hai vợ chồng diễn ra lằng lằng. Bởi Ngọc chưa chịu thừa nhận hành động xấu xa của mình nên Thơm cũng chỉ vừa dò hỏi, vừa tìm cách ngăn cản chồng. Ngọc tìm cách chối quanh nhưng càng nói lại càng thể hiện rõ ham muốn giàu sang và ý định chống đối cách mạng. Đây cũng là yếu tố chính tạo nên sự hấp dẫn của lớp kịch này. Tác giả không đi thẳng vào vấn đề. Qua lời đối thoại giữa hai nhân vật, sự việc dần sáng tỏ, chân dung tính cách nhân vật cũng dần dần lộ diện.

Sự xuất hiện của hai người cán bộ cách mạng ở lớp 2 đã đẩy mâu thuẫn kịch phát triển theo một chiều hướng khác. Trong hoàn cảnh bị địch truy bắt, lòng tin của những người cách mạng đối với quần chúng nhân dân có ý nghĩa vô cùng quan trọng, liên quan đến sinh mệnh của mỗi người, rộng hơn nữa là liên quan đến sự thành công của cách mạng.

Sự nghi ngờ của Cửu đối với Thơm không phải là không có cơ sở. Thơm chưa phải là cơ sở cách mạng, lại còn là vợ của một tên Việt gian. Tuy nhiên bên cạnh Cửu đã có Thái một người đã hiểu ít nhiều về Thơm, đặc biệt là luôn có lòng tin đối với quần chúng. Lòng tin của Thái đã giúp Cửu tránh khỏi hành động vội vã đáng tiếc.

Trong lớp kịch này sức hấp dẫn của nhân vật Thơm không phải là cuộc đấu tranh giữa cái sống và cái chết cũng không ở sự đắn đo nên che dấu hay khai báo việc hai người cán bộ đang ở trong nhà mình. Khi Cửu và Thái mới xuất hiện, Thơm có hoảng hốt nhưng chủ yếu là do sự bất ngờ. Qua sự hốt hoảng ban đầu, Thơm đã quyết định bảo vệ hai người cán bộ. Cô không băn khoăn đến mối nguy hiểm khi dám che dấu cán bộ cách mạng mà chỉ lo lắng không biết bảo vệ họ như thế nào. Hoàn cảnh bức bách đã bật lên hành động cao đẹp của một quần chúng yêu nước. Cô nhanh trí đẩy họ vào buồng trong (theo phong tục của dân tộc thiểu số, gian buồng nơi cấm kỵ đối với người lạ). Bằng cách táo bạo ấy, cô đã khiến cho Ngọc không may mắn nghi ngờ

Ở lớp 3, tính chất khốc liệt éo le của tình cảnh đã đẩy mâu thuẫn kịch phát triển đến đỉnh cao. Một bên là Thơm, người đã cả gan vượt khỏi tập tục, chống lại chồng che dấu cán bộ cách mạng ngay trong buồng nhà mình. Một bên là Ngọc, đang trong cuộc vây bắt cán bộ, để lập công với kẻ thù. Ngọc hoàn toàn không biết những người cán bộ mà hấn rắp tâm truy bắt để lập công lại ở ngay trong buồng nhà mình. Hấn nấn ná ở lại, không chịu đi ngay chỉ vì ham quyến quýt người vợ trẻ đẹp của mình.

Hoàn cảnh trở trêu đó đã làm cho kịch tính được tô đậm. Ngọc chỉ vô tình nhưng hấn càng nấn ná thì Thơm càng sốt ruột. Diễn biến tâm lí nhân vật diễn ra khá phức tạp, có thể hình dung theo các giai đoạn:

Ban đầu Thơm giả vờ ngọt ngào vờ chồng, lại còn tỏ ra ân hận về những lời nói không phải với chồng trước đó, mục đích để cho Ngọc không nghi ngờ gì.

Khi biết lối ra vườn đã vô tình bị chặn lại (do đồng bọn của Ngọc đợi hấn ở ngoài đó), Thơm cố tình nói to lên để cán bộ biết mà đề phòng, không ra theo lối ấy.

Thơm tìm cách đẩy chồng đi để nhanh chóng giải thoát cho hai người cán bộ. Điều này hoàn toàn mâu thuẫn với hành động của Thơm lúc ban đầu (cố giữ chồng ở nhà). Mặc dù tỏ vẻ ngạc nhiên nhưng may mà Ngọc không nhận thấy sự bất thường đó có ý nghĩa gì.

Trong lúc này mọi hành động nói của Ngọc chỉ vô tình nhưng sự vô tình đó lại làm cho vở kịch thêm hấp dẫn. Người nghe, người xem hồi hộp theo dõi mọi lời nói, hành động của nhân vật Thơm. Cô ở trong tình cảnh rất khó xử: Nếu đẩy chồng đi lộ liễu quá sẽ làm cho hấn nghi ngờ. Nếu giữ chồng lại như ban đầu, thì biết đâu hấn lại ở thật, như thế hai người cán bộ sẽ gặp nguy hiểm. Bởi vậy một mặt Thơm phải khéo nói dựa theo những lời của chồng khiến hấn không nghi ngờ gì, mặt khác phải tìm cách đẩy hấn đi thật nhanh.

Lòng tin và quyết tâm bảo vệ Đảng, bảo vệ Cách mạng đã khiến Thơm trở nên nhanh trí chính xác trong lời nói cũng như trong việc làm. Cô không những đã cứu cho hai người cán bộ khỏi bị địch bắt mà còn mang đến cho họ lòng tin vào sức mạnh của quần chúng..

Tuy mâu thuẫn chưa được đẩy đến mức gay gắt, quyết liệt nhưng đoạn trích (và tác phẩm nói chung) đã tạo nên được sức hấp dẫn lớn đối với người đọc, người xem bởi nó đã đặt ra giải quyết được những vấn đề lớn của cách mạng: Đó là mối quan hệ giữa cách mạng và nhân dân, là lòng tin của người cán bộ vào tình cảm yêu nước cũng như lòng tin vào nhiệt tình cách mạng của quần chúng. Vở kịch chứng minh rằng: Khi đã được nhân dân tin yêu bảo vệ, những người chiến sĩ cách mạng có thể vượt qua bất cứ trở ngại nào, khó khăn nào.

(Theo Nguyễn Trọng Hoàn - Đọc hiểu văn bản Ngữ Văn 9)

Xem tiếp tài liệu tại: <https://vndoc.com/tai-lieu-hoc-tap-lop-9>